KOKAND UNIVERSITY HERALD SCIENTIFIC E-JOURNAL
ISSN: 2181-1695

QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI
KOKAND UNIVERSITY HERALD
ВЕСТНИК КОКАНДСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

OAK: 01-08/1819/6

www.herald.kokanduni.uz

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARINING ETNOESTETIK MADANIYATINI INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: TAJRIBA-SINOV NATIJALARI

Erkinjonova Guljaxon Farxodjon qizi,
Qo‘qon universiteti, Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim kafedrasi o‘qituvchisi, KU tayanch doktoranti.
ms.guljahon92@gmail.com
ORCID: 0009-0008-0823-9215
DOI: https://doi.org/10.54613/4sq5tj76

MAQOLA HAQIDA/ О СТАТЬЕ

Qabul qilindi: 2-oktabr 2026-yil
Tasdiqlandi: 5-oktabr 2026-yil
Jurnal soni: 19-B
Maqola raqami: 37

KALIT SO‘ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

etnoestetik madaniyat, bo‘lajak o‘qituvchi, boshlang‘ich ta’lim, integrativ yondashuv, milliy qadriyatlar, tajriba-sinov, pedagogik diagnostika

ANNOTATSIYA/ АННОТАЦИЯ

Maqolada bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining etnoestetik madaniyatini integrativ yondashuv asosida rivojlantirish masalasi tajriba-sinov ma’lumotlari asosida o‘rganilgan. Etnoestetik madaniyat kognitiv, emotsional-aksiologik va xulq-atvorli komponentlardan iborat shaxsiy-kasbiy sifat sifatida talqin qilinib, har bir komponent uchun ikkitadan ko‘rsatkich belgilandi. Tajriba 2025-yilda bir semestr davomida Andijon davlat pedagogika instituti, Shahrisabz davlat pedagogika instituti va Navoiy davlat universitetining Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishidagi 420 nafar talaba (eksperimental guruh – 210, nazorat guruhi – 210) ishtirokida o‘tkazildi. Eksperimental guruhda “Etnoestetik refleksiya xaritasi”, “Etnoestetik immersiv tajriba”, “Etnoestetik kreativ laboratoriya” va boshqa mualliflik metodlari qo‘llanildi. Ma’lumotlar Pirson χ^2 va Fisher φ^* mezonlari yordamida tahlil qilindi. Tajriba boshida guruhlar o‘rtasida farq aniqlanmadi (χ^2 = 0,01–0,16). Yakuniy bosqichda yuqori darajadagi talabalar ulushi oltita ko‘rsatkich bo‘yicha eksperimental guruhda 38,1–49,5% ni, nazorat guruhida 18,6–32,4% ni tashkil etdi; farq barcha ko‘rsatkichlar bo‘yicha $p \le 0,01$ darajada ahamiyatli. Eng katta farq emotsional munosabat (φ^* = 5,67), eng kichigi etnoestetik qobiliyatlar (φ^* = 2,46) bo‘yicha kuzatildi. Natijalardan pedagogika oliy ta’lim muassasalarining o‘quv dasturlarini takomillashtirishda foydalanish mumkin.

ABOUT THE PAPER

Accepted: 2 October 2026
Approved: 5 October 2026
Volume: 19-B
Paper number: 37

KEYWORDS

ethno-aesthetic culture, future teacher, primary education, integrative approach, national values, experimental study, pedagogical diagnostics

ANNOTATION

The article examines, on the basis of experimental data, the development of ethno-aesthetic culture of future primary school teachers through an integrative approach. Ethno-aesthetic culture is treated as a personal and professional quality comprising cognitive, emotional-axiological and behavioural components, each measured by two indicators. The experiment was conducted in 2025 over one semester with 420 primary education students of Andijan State Pedagogical Institute, Shahrisabz State Pedagogical Institute and Navoi State University (experimental group – 210, control group – 210). The experimental group was taught with the author’s methods, including the “Ethno-aesthetic Reflection Map”, “Ethno-aesthetic Immersive Experience” and “Ethno-aesthetic Creative Laboratory”. Data were analysed with Pearson’s χ^2 and Fisher’s φ^* tests. At baseline no differences between the groups were found (χ^2 = 0.01–0.16). At the final stage the share of students at the high level across the six indicators was 38.1–49.5% in the experimental group and 18.6–32.4% in the control group; the differences were significant for all indicators ($p \le 0.01$). The largest difference was found for emotional attitude (φ^* = 5.67) and the smallest for ethno-aesthetic abilities (φ^* = 2.46). The results can be used to improve curricula in teacher education institutions.

Kirish

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi bolalarni maktabda milliy madaniyat bilan birinchi bo‘lib tanishtiradigan kishidir. Alla, ertak, xalq o‘yini yoki naqsh darsda bolaga qanday taqdim etilishi ko‘p jihatdan o‘qituvchining o‘zi bu merosni qanchalik bilishi va qadrlashiga bog‘liq. Shu sababli bo‘lajak o‘qituvchining etnoestetik madaniyati uning shaxsiy fazilatigina emas, kasbiy tayyorgarligining ham bir qismidir. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunda [1], Yangi O‘zbekistonning 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasida [2] va pedagogik ta’limni takomillashtirishga oid qarorda [3] ta’lim-tarbiyani milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tashkil etish vazifasi qo‘yilgan. Amaliyotda esa bu vazifa ko‘pincha ayrim fanlardagi tarqoq mavzular bilan cheklanib qolmoqda.

So‘nggi yillarda bu masala xorijda tajriba yo‘li bilan o‘rganila boshladi. R.K.Toleubekova va hammualliflari Qozog‘istonda 119 nafar magistrant ishtirokida etnopedagogika tanlov kursining ta’sirini o‘rganib, kursni o‘qigan guruhda milliy an’anaviy qadriyatlarga munosabat yaxshilanganini, nazorat guruhida esa deyarli o‘zgarmaganini ko‘rsatgan [4]. M.Yang va hammualliflari Xitoyda boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishining 49 nafar talabasi bilan 12 hafta davomida to‘rt o‘lchovli estetik ta’lim modelini sinab, badiiy idrok, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va pedagogik muloqot ko‘nikmalarida ahamiyatli o‘sishni qayd etgan [5]. E.Pitri va hammualliflari Kiprda talaba-o‘qituvchilar xalq san’atining ta’limiy qiymatini tan olsa-da, unga shaxsiy qiziqishi past ekanini va uni asosan tasviriy san’at hamda tarix fanlariga tegishli deb bilishini aniqlab, xalq san’atini o‘qituvchi tayyorlash dasturining barcha fanlariga

singdirishni tavsiya etgan [6]. Uchala tadqiqot bir xulosaga olib keladi: milliy-estetik mazmun o‘qituvchi tayyorlash dasturiga tizimli kiritilmasa, talabaning unga munosabati yuzaki qoladi.

Mavzuga eng yaqin ishlar sifatida M.I.Aldoshinaning universitet talabalarida etnoestetik madaniyatni shakllantirishga bag‘ishlangan doktorlik dissertatsiyasi [7], O.D.Nishanovaning o‘zbek etnomadaniyatining estetik mohiyatiga oid falsafiy tadqiqoti [8] hamda A.B.Isomiddinovning talabalarda etnomadaniy kompetensiyani shakllantirish mexanizmlariga oid ishi [9] ni ko‘rsatish mumkin. Aldoshina tadqiqoti ijtimoiy va gumanitar yo‘nalish talabalari misolida bajarilgan, Nishanova masalani estetika fani doirasida yoritgan, Isomiddinov esa etnomadaniy kompetensiyaning estetik tomonini alohida o‘rganmagan. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining etnoestetik madaniyati o‘zbek milliy merosi materialida, kasbiy sifat sifatida va nazorat guruhi bilan taqqoslangan tajriba asosida hali tadqiq etilmagan.

Tadqiqotning maqsadi – integrativ yondashuv asosida ishlab chiqilgan metodik ta’minotning bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari etnoestetik madaniyatining rivojlanishiga ta’sirini tajriba-sinov orqali aniqlash.

Ilmiy yangilik shundan iboratki, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi etnoestetik madaniyatining uch komponentli tuzilmasi o‘zbek milliy-madaniy merosi materialida oltita ko‘rsatkich va uch darajali mezonlar bilan aniqlashtirilgan hamda ularning integrativ metodik ta’minot ta’sirida o‘zgarishi nazorat guruhi bilan taqqoslangan holda empirik asoslangan.

Adabiyotlar tahlili

Etnoestetik madaniyatning pedagogikadagi asosiy talqinlaridan biri M.I.Aldoshinaga tegishli. U etnoestetik madaniyatni shaxs umumiy madaniyatining integrativ xususiyati deb hisoblaydi va uning tizim hosil qiluvchi elementlari sifatida muayyan xalq o‘zlashtirgan estetik munosabatlar hamda ularga mos etnoestetik qadriyatlarni ko‘rsatadi [7]. M.V.Loginova etnoestetikani etnosning tabiat, san’at va mehnatga estetik munosabatini o‘rganuvchi soha sifatida izohlaydi, etnoestetik qadriyatlarni esa xalqning o‘zini anglashi ifodalanadigan o‘ziga xos “madaniy kod” deb ataydi [10]. Ikkala talqinda ham etnoestetik madaniyat faqat bilim emas, qadriyatli munosabat sifatida qaraladi. Ammo o‘qituvchi uchun muhim bo‘lgan faoliyat jihati – egallangan qadriyatni o‘quvchiga yetkazish – bu ishlarda kam yoritilgan.

O‘zbek fanida O.D.Nishanova etnomadaniyatdagi go‘zallik va xunuklik, ulug‘vorlik va tubanlik kabi estetik kategoriyalarni tahlil qilib, etnomadaniy qadriyatlar va estetik ideal ommaviy madaniyat ta’siriga qarshi turishda muhim o‘rin tutishini ko‘rsatgan [8]. A.B.Isomiddinov etnomadaniy kompetensiyaning moslilik, qadriyatlilik, tarixiylik va tolerantlik tamoyillarini asoslagan [9]. Bu ishlar mazmuniy asos beradi, biroq ularda go‘zallikni idrok etish, badiiy did va ijodiy faoliyat alohida tadqiqot predmeti bo‘lmagan.

Rivojlantirish yo‘llarini belgilashda bir necha yondashuvga tayandik. Ye.V.Bondarevskaya va S.V.Kulnevichning shaxsga yo‘naltirilgan, madaniyatga muvofiq tarbiya g‘oyasi [11] talabani milliy madaniyatni tayyor holda qabul qiluvchi emas, uni o‘zi uchun kashf etuvchi subyekt sifatida ko‘rishga imkon berdi. B.M.Nemenskiy estetik tarbiyada san’at bilan bevosita hissiy muloqotning o‘rnini alohida ta’kidlagan [12]. Bu fikr J.Dyuining estetik tajriba haqidagi qarashlari [13], E.Eyznerning san’at tafakkurni rivojlantirish vositasi ekanligi haqidagi xulosalari [14] va M.Grinning estetik ta’limda tasavvurni uyg‘otish g‘oyasi [15] bilan hamohang. I.A.Zimnyaya kompetensiyani bilim, qadriyatli munosabat va faoliyat tajribasining birligi sifatida talqin etadi [16]; aynan shu uchlik tadqiqotimizdagi komponentlar tuzilmasiga asos bo‘ldi.

Yuqoridagi qarashlarni umumlashtirib, bo‘lajak o‘qituvchining etnoestetik madaniyatini milliy-madaniy merosga tayangan holda go‘zallikni anglash, uni qadrlash va pedagogik faoliyatda tarbiya vositasi sifatida ijodiy qo‘llash qobiliyatlarining birligidan iborat shaxsiy-kasbiy sifat deb ta’rifladik. Ta’rifdagi uch jihat uch komponentga mos keladi (1-jadval).

1-jadval.

Etnoestetik madaniyat komponentlari, ko‘rsatkichlari va diagnostika vositalari

Komponent	Ko‘rsatkichlar	Diagnostika vositasi
Kognitiv	etnoestetik qadriyatlardan xabardorlik; milliy xususiyatlar haqida bilim	diagnostik test (15 savol); so‘rovnoma
Emotsional-aksiologik	emotsional munosabat; etnik identifikatsiya	etnik identifikatsiya va emotsional munosabat shkalasi (10 band)
Xulq-atvorli	etnoestetik qobiliyatlar; faol munosabat	pedagogik kuzatuv kartasi; ijodiy topshiriq; o‘z-o‘zini baholash kartasi

Integrativ yondashuvni uch darajada qo‘lladik. Fanlararo darajada “Boshlang‘ich ta’limda tarbiya”, “O‘yinlar nazariyasi va ta’lim”, pedagogika va san’at fanlari mazmuni umumiy etnoestetik mavzular atrofida bog‘landi. Faoliyatlararo darajada auditoriya mashg‘ulotlari, to‘garak va madaniy tadbirlar hamda pedagogik amaliyot bitta maqsadga yo‘naltirildi. Metodlararo darajada an’anaviy, interfaol va raqamli metodlar mualliflik metodlari tarkibida birlashtirildi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tanlanma va dizayn. Tajriba 2025-yilda Andijon davlat pedagogika instituti, Shahrisabz davlat pedagogika instituti va Navoiy davlat universitetida o‘tkazildi. Unda Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishining 3–4-bosqich talabalaridan 420 nafari qatnashdi: 210 nafari eksperimental, 210 nafari nazorat guruhiga kiritildi. Guruhlar mavjud akademik guruhlar asosida tuzilgani uchun tadqiqot kvazi-eksperimental dizaynga ega. Tajriba uch bosqichdan iborat bo‘ldi: diagnostik o‘lchov, bir semestr davom etgan shakllantiruvchi bosqich va yakuniy o‘lchov.

Eksperimental ta’sir. Nazorat guruhi amaldagi o‘quv rejasi bo‘yicha o‘qishni davom ettirdi. Eksperimental guruhda “Boshlang‘ich ta’limda tarbiya” va “O‘yinlar nazariyasi va ta’lim” fanlariga etnoestetik mazmundagi oltita integrativ mavzu (har biri 2 soatdan) kiritildi va har bir mavzuda mualliflik metodlaridan biri qo‘llanildi. Masalan, “Etnoestetik refleksiya xaritasi”da talaba bitta milliy obyektni, aytaylik, Buxoro suzanisini to‘rt jihatdan tahlil qiladi: estetik tavsif, madaniy ma’no, shaxsiy hissiy munosabat va boshlang‘ich sinf darsida qo‘llash imkoniyati. “Etnoestetik immersiv tajriba”da mashg‘ulot an’anaviy o‘zbek uyi tarzida jihozlangan auditoriyada o‘tadi; talabalar hunarmandchilik buyumlarini kuzatib, ularning tarbiyaviy ahamiyati haqida refleksiv esse yozadi. “Etnoestetik dialogik tahlil”da juftliklar ikki milliy namunani, masalan, “Lazgi” va “Andijon polkasi” raqslarini ritm, ifoda va tarbiyaviy imkoniyat jihatidan solishtiradi. “Integrativ etnomodul loyihalash”, “Etnoestetik pedagogik transformatsiya” va “Etnoestetik kreativ laboratoriya” metodlarida talabalar milliy material asosida dars moduli, interaktiv multimedia dars (masalan, “Alpomish” dostoni parchasi asosida) yoki “Navro‘z” an’analariga bag‘ishlangan darslar to‘plamini yaratdi. Har bir metod 80 daqiqalik to‘rt bosqichli tuzilmaga

ega: tayyorgarlik, bajarish, taqdimot va muhokama, refleksiya va baholash. Mashg‘ulotlar to‘garak ishlari va pedagogik amaliyot bilan to‘ldirildi: amaliyotda talabalar milliy materialga asoslangan darslarni maktabda o‘tkazdi.

Diagnostika vositalari. Kognitiv ko‘rsatkichlar 15 savollik diagnostik test (13–15 ball – yuqori, 8–12 – o‘rta, 0–7 – past daraja) va so‘rovnoma bilan aniqlandi. Emotsional-aksiologik ko‘rsatkichlar 10 bandlik shkala orqali o‘lchandi; har bir band 1–5 ballda baholandi (40–50 ball – yuqori, 25–39 – o‘rta, 10–24 – past). Xulq-atvorli ko‘rsatkichlar pedagogik kuzatuv kartasi (7 band, har biri 0–2 ball), ijodiy topshiriq natijasi va o‘z-o‘zini baholash kartasi (7 band, 1–5 ball) asosida aniqlandi. Har bir talaba har bir ko‘rsatkich bo‘yicha past, o‘rta yoki yuqori darajaga kiritildi. Daraja ballarga ham o‘tkazildi (past – 1, o‘rta – 2, yuqori – 3).

Statistik tahlil. Guruhlarning daraja taqsimotlari Pirson χ^2 mezoni bilan taqqoslandi: $\chi^2 = \Sigma\Sigma\ (O - E)^2 / E$, bu yerda O – kuzatilgan, E – kutilgan chastota. Erkinlik darajasi k = 2 bo‘lganda kritik qiymat $p \le 0,05$ uchun 5,99, $p \le 0,01$ uchun 9,21 ga teng. Yuqori darajadagi talabalar ulushidagi farq Fisherning burchakli o‘zgartirish mezoni bilan tekshirildi: $\varphi = 2 \cdot \arcsin\sqrt{p}$, $\varphi^{*}emp = (\varphi_1 - \varphi_2) \cdot \sqrt{(n_1 n_2 / (n_1 + n_2))}$; kritik qiymatlar 1,64 ($p \le 0,05$) va 2,31 ($p \le 0,01$).

Natijalar

Diagnostik bosqichda ikkala guruh deyarli bir xil holatda edi. Oltita ko‘rsatkich bo‘yicha χ^2emp qiymatlari 0,01–0,16 oralig‘ida bo‘lib, kritik qiymatdan ancha past chiqdi (“faol munosabat” ko‘rsatkichida yuqori daraja ikkala guruhda ham bo‘lmagani uchun 2×2 jadval olindi, χ^2kr = 3,84). Guruhlarning 1–3 ballik shkaladagi o‘rtacha bali ham teng edi (1,75 va 1,75). Bir holat alohida e’tiborni tortdi: “faol munosabat” bo‘yicha ikkala guruhda ham yuqori darajadagi talaba bo‘lmagan, past darajadagilar esa 60% dan ortiq edi (61,0% va 60,5%). Boshqacha aytganda, talabalar milliy san’at haqida u yoki bu darajada bilsa ham, uni o‘z tashabbusi bilan darsga olib kirish tajribasiga ega emas edi.

2-jadval.

Yuqori va past darajadagi talabalar ulushi, % ($n_1 = n_2 = 210$)

Ko‘rsatkich	EG yuqori, D	EG yuqori, Y	NG yuqori, D	NG yuqori, Y	EG past, Y	NG past, Y
Etnoestetik qadriyatlardan xabardorlik	19,5	46,2	19,5	30,5	14,8	27,1
Milliy xususiyatlar haqida bilim	21,0	46,7	20,5	32,4	13,8	25,7
Emotsional munosabat	20,5	49,5	20,0	23,3	12,9	31,0
Etnik identifikatsiya	19,0	44,8	18,1	29,0	16,7	30,0
Etnoestetik qobiliyatlar	18,1	41,0	17,6	29,5	18,6	29,0
Faol munosabat	0,0	38,1	0,0	18,6	20,0	36,7

Izoh: EG – eksperimental guruh, NG – nazorat guruhi; D – diagnostik bosqich, Y – yakuniy bosqich. Dastlabki ikki ko‘rsatkich kognitiv, keyingi ikkitasi emotsional-aksiologik, oxirgi ikkitasi xulq-atvorli komponentga tegishli.

Yakuniy bosqichda eksperimental guruhda barcha ko‘rsatkichlar bo‘yicha yuqori darajadagi talabalar ulushi ikki baravarga yaqin yoki undan ko‘proq oshdi, past darajadagilar esa 12,9–20,0% gacha kamaydi (2-jadval). Eksperimental guruhning o‘rtacha bali 1,75 dan 2,28 ga ko‘tarildi. Nazorat guruhida o‘zgarishlar sezilarli darajada kichik bo‘ldi: o‘rtacha ball 1,97 ga yetdi. Guruh ichidagi dastlabki va yakuniy taqsimotlar solishtirilganda, eksperimental guruhda barcha ko‘rsatkichlar bo‘yicha farq yuqori bo‘ldi (χ^2 = 35,67–123,72). Nazorat guruhida emotsional munosabat amalda o‘zgarmadi (χ^2 = 0,90), qolgan to‘rtta ko‘rsatkich bo‘yicha o‘zgarish mo‘‘tadil bo‘ldi (χ^2 = 7,42–9,49), faol munosabat bo‘yicha esa nisbatan katta o‘sish kuzatildi (χ^2 = 51,94).

Yakuniy bosqichda guruhlar o‘rtasidagi farqning statistik ahamiyati 3-jadvalda keltirilgan.

3-jadval.

Yakuniy bosqichda guruhlar o‘rtasidagi farqning statistik ahamiyati

Ko‘rsatkich	χ^2emp (k = 2)	φ_1 / φ_2	φ^{*}emp	p
Etnoestetik qadriyatlardan xabardorlik	14,73	1,495 / 1,170	3,33	≤ 0,01
Milliy xususiyatlar haqida bilim	13,10	1,504 / 1,211	3,01	≤ 0,01
Emotsional munosabat	37,12	1,561 / 1,008	5,67	≤ 0,01
Etnik identifikatsiya	15,18	1,466 / 1,138	3,36	≤ 0,01
Etnoestetik qobiliyatlar	8,76	1,389 / 1,149	2,46	≤ 0,01*
Faol munosabat	24,62	1,330 / 0,891	4,50	≤ 0,01

*Izoh: χ^2kr = 5,99 ($p \le 0,05$) va 9,21 ($p \le 0,01$); φ^{*}kr = 1,64 ($p \le 0,05$) va 2,31 ($p \le 0,01$). * “Etnoestetik qobiliyatlar” bo‘yicha χ^2 mezoni $p \le 0,05$ darajasida, φ^{*} mezoni $p \le 0,01$ darajasida ahamiyatli.*

Barcha oltita ko‘rsatkich bo‘yicha φ^{*}emp kritik qiymatdan yuqori, ya’ni guruhlar orasidagi farq tasodif bilan izohlanmaydi. Eng katta farq emotsional munosabat (φ^{*} = 5,67) va faol munosabat (φ^{*} = 4,50) ko‘rsatkichlarida, eng kichigi etnoestetik qobiliyatlar (φ^{*} = 2,46) ko‘rsatkichida kuzatildi.

Muhokama

Eng katta farq emotsional munosabatda qayd etildi. Nazorat guruhida bu ko‘rsatkich amalda o‘zgarmagan (yuqori daraja 20,0% dan 23,3% ga), eksperimental guruhda esa yuqori darajadagilar ulushi ikki baravardan ko‘proq oshgan. Bizningcha, asosiy sabab shundaki, “Etnoestetik immersiv tajriba” va “Etnoestetik refleksiya xaritasi” metodlarida talaba milliy san’at namunasi haqida eshitibgina qolmadi: uni ko‘rdi, tingladi va o‘z his-tuyg‘usini yozma ifodaladi. Odatdagi darsda bunday muloqotga deyarli vaqt ajratilmaydi. Natija qadriyatli munosabatni bilim berish bilan emas, tajriba orqali shakllantirish mumkinligini ko‘rsatadi; bu Nemenskiy va Dyui qarashlariga mos keladi [12; 13].

Faol munosabat bo‘yicha nazorat guruhida ham sezilarli o‘sish bo‘ldi: yuqori daraja 0 dan 18,6% ga ko‘tarildi. Buni ikkala guruh ham pedagogik amaliyot o‘tagani bilan izohlash mumkin. Maktabda dars o‘tayotgan talaba u yoki

bu milliy materialga murojaat qilmay qolmaydi. Lekin eksperimental guruhda bu ulush ikki baravar yuqori (38,1%) bo‘ldi. Bu farqni etnomodul loyihalash va kreativ laboratoriya metodlari bilan bog‘laymiz: eksperimental guruh talabalari amaliyotga milliy materialga asoslangan, oldindan tayyorlab, muhokama qilingan dars ishlanmalari bilan borgan.

Eng kichik, ammo ahamiyatli farq etnoestetik qobiliyatlar bo‘yicha olindi. Naqsh chizish, xalq qo‘shig‘ini ijro etish yoki milliy material asosida mustaqil ijodiy mahsulot yaratish uzoq mashqni talab qiladi, bir semestr esa bunday ko‘nikmani to‘liq shakllantirishga yetmaydi. Shuning uchun bu komponentni rivojlantirish bir martalik kurs bilan emas, butun o‘qish davri davomidagi to‘garak va amaliyot ishlari bilan amalga oshirilishi kerak.

Natijalarimizni xorijiy tadqiqotlar bilan solishtirganda o‘xshash manzara ko‘rinadi. Toleubekova va hammualliflari tadqiqotida eng katta o‘sish “go‘zallik va ijodkorlik” (+7 ball) hamda “axloq” (+5 ball) bo‘limlarida bo‘lgan; eksperimental guruhning umumiy bali 118 dan 142 ga, nazorat guruhiniki 113 dan 115 ga o‘zgargan [4]. Bizda ham eng kuchli o‘zgarish qadriyatli-hissiy sohada yuz berdi. Yang va hammualliflari tadqiqotida eng katta o‘sish amaliyot va innovatsiya o‘lchovida qayd etilgan (t = –13,05) [5]; bizda unga yaqin natija faol munosabat ko‘rsatkichida olindi. Shu bilan birga, Yang va hammualliflari nazorat guruhisiz va faqat talabalarning o‘z-o‘zini baholashi asosida ishlagan, Toleubekova va hammualliflari esa guruhlarni o‘rtacha ballar va foizlar orqali taqqoslagan. Tadqiqotimizda nazorat guruhi va statistik mezonlar qo‘llanilgani natijalarni eksperimental ta’sir bilan bog‘lash uchun ishonchliroq asos beradi. Pitri va hammualliflari xalq san’atini o‘qituvchi tayyorlash dasturining barcha fanlariga singdirishni tavsiya etgan edi [6]; bizning fanlararo yondashuvimizni shu tavsiyaning amaliy sinovi deb qarash mumkin.

Tadqiqotning cheklovlari ham bor. Birinchidan, tajriba bir semestr davom etdi va kechiktirilgan nazorat o‘lchovi o‘tkazilmadi, shuning uchun o‘zgarishlarning barqarorligi hozircha noma’lum. Ikkinchidan, guruhlar tasodifiy emas, mavjud akademik guruhlar asosida tuzilgan. Uchinchidan, diagnostik va yakuniy bosqichlarda bir xil vositalar qo‘llanilgan; nazorat guruhidagi o‘sishning bir qismi shu bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. To‘rtinchidan, emotsional-aksiologik ko‘rsatkichlar o‘z-o‘zini baholash shkalasi orqali o‘lchangan.

Xulosa

Tadqiqot natijalari quyidagi xulosalarni chiqarishga imkon beradi.

1. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi etnoestetik madaniyatining uch komponentli tuzilmasi va unga mos oltita ko‘rsatkich hamda uch darajali mezonlar bu sifatni o‘lchash imkonini berdi. Diagnostik bosqich talabalarda milliy-estetik bilim mavjud bo‘lsa-da, uni pedagogik faoliyatda qo‘llash tajribasi deyarli yo‘qligini ko‘rsatdi.

2. Integrativ yondashuvga asoslangan metodik ta’minot oltita ko‘rsatkichning barchasida eksperimental guruh foydasiga ahamiyatli farq berdi ($p \le 0,01$). Eksperimental guruhning o‘rtacha bali 1,75 dan 2,28 ga, nazorat guruhiniki 1,75 dan 1,97 ga o‘sdi.

3. Ta’sir emotsional-aksiologik komponentda eng kuchli ($\varphi^* = 5,67$), etnoestetik qobiliyatlarda eng sust ($\varphi^* = 2,46$) bo‘ldi. Bu qadriyatli munosabat nisbatan tez shakllanishini, ijodiy qobiliyatlar esa uzoqroq amaliy faoliyatni talab qilishini ko‘rsatadi.

Natijalar asosida quyidagilar tavsiya etiladi: “Boshlang‘ich ta’limda tarbiya” va “O‘yinlar nazariyasi va ta’lim” fanlariga etnoestetik mazmundagi integrativ mavzularni kiritish; pedagogik amaliyot dasturiga milliy materialga asoslangan kamida bitta dars ishlanmasini tayyorlash va o‘tkazishni qo‘shish; ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun butun o‘qish davri davomida faoliyat ko‘rsatadigan to‘garaklar tashkil etish. Keyingi tadqiqotlarda natijalarning barqarorligini kechiktirilgan o‘lchov orqali tekshirish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – URL: https://lex.uz

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – URL: https://lex.uz

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-fevraldagi “Pedagogik ta’lim sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4623-son Qarori // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – URL: https://lex.uz

4. Toleubekova R.K., Zhumataeva E., Sarzhanova G.B. The Role of Ethnopedagogy in Shaping Positive Attitudes towards Traditional Values of Kazakh People among Future Teachers in Kazakhstan // Koers – Bulletin for Christian Scholarship. – 2022. – Vol. 87, No. 1. – Article 2430. – DOI: 10.19108/KOERS.87.1.2430

5. Yang M., Zhang J., Wan Yahaya W.A.J., Yang Y. Developing and implementing the four-dimensional aesthetic education framework in elementary education // Frontiers in Education. – 2025. – Vol. 10. – Article 1601869. – DOI: 10.3389/feduc.2025.1601869

6. Pitri E., Fella A., Michaelidou A. Student–teachers’ perceptions about folk art and their implications for teacher education // Frontiers in Education. – 2025. – Vol. 10. – Article 1560489. – DOI: 10.3389/feduc.2025.1560489

7. Алдошина М.И. Формирование этноэстетической культуры студентов в образовательном процессе университета (на материале подготовки специалистов социального и гуманитарного профилей): дис. … д-ра пед. наук. – Курск, 2008.

8. Нишанова О.Д. Ўзбек этномаданиятининг эстетик моҳияти ва функциялари: фалсафа фанлари доктори (DSc) дисс. автореферати. – Тошкент: ЎзМУ, 2016. – 90 б.

9. Isomiddinov A.B. Talabalarda etnomadaniy kompetensiyani shakllantirish mexanizmlari (pedagogika va psixologiya ta’lim yo‘nalishi misolida): pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) diss. avtoreferati. – Namangan: NamDU, 2024. – 62 b.

10. Логинова М.В. Этноэстетика в системе этнокультуры: теоретико-методологический аспект // Финно-угорский мир. – 2021. – Т. 13, № 2.

11. Бондаревская Е.В., Кульневич С.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания. – Ростов н/Д: Творческий центр «Учитель», 1999.

12. Неменский Б.М. Мудрость красоты: о проблемах эстетического воспитания. – М.: Просвещение, 1987.

13. Dewey J. Art as Experience. – New York: Minton, Balch & Company, 1934.

14. Eisner E.W. The Arts and the Creation of Mind. – New Haven: Yale University Press, 2002.

15. Greene M. Variations on a Blue Guitar: The Lincoln Center Institute Lectures on Aesthetic Education. – New York: Teachers College Press, 2001.

16. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.